Roll No.........................
Signature of Invigilator ....

Paper Code

BV-304

पतंजलि विश्वविद्यालय

University of Patanjali
Examination December-2022
बी. ए. व्याकरण, तृतीयसत्रम्
व्याकरणम्, चतुर्थपत्रम्
वैदिकसाहित्यम्

समयः - होरात्रयम् पूर्णाङ्काः 70

निर्देशः अस्य प्रश्नपत्रस्य सप्तत्यङ्काः निर्धारिताः सन्ति, अङ्कनिर्देशः प्रतिखण्डं द्रष्टव्यः, सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

(खण्ड -क)

पृष्टेषु पञ्चसु त्रयः प्रश्नाः समाधेयाः। (15 x3 =45)

1. (क) पुरुषसूक्ते स्मृताः केचन पञ्च मन्त्रा लेखनीयाः। 05

(ख) पृष्टेषु पञ्चसु चतुर्णां शब्दार्थपुरस्सरं स्वशब्दैरर्थबोधनम्। 10

(i) सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात्।
स भूमिं सर्वत स्पृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम्॥

(ii) वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात्।
तमेव विदित्वाति मृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय॥

(iii) चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्योऽअजायत॥
श्रोत्राद्वायुश्च प्राणश्च मुखादग्निरजायत॥

(iv) तस्मादश्वाऽअजायन्त ये के चोभयादतः।
गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाताऽअजावयः॥

(v) एतावानस्य महिमातो ज्यायाँश्च पूरुषः।
पदोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि॥

2. (क) पृष्टेषु सप्तसु पञ्चानां मन्त्राणां पूर्तिः करणीयाः। 10

(i) स्वर्गे लोके ....। (ii) श्रेयश्च प्रेयश्च ....।
(iii) उत्तिष्ठत जाग्रत ....। (iv) पराञ्चि खानि ....।
(v) न तत्र सूर्यो ....। (vi) यदा पञ्चावतिष्ठन्ते .....।
(vii) अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषोऽन्तरात्मा ....।

(ख) 'उपनिषद्' इति शब्दस्य कोऽभिप्रायः? कठोपनिषदि कति अध्यायाः सन्ति तथा च कति वल्ल्यः? अथ च के विषयाः? 5

3. (क) द्वयोः सूत्रयोः अग्रे पञ्च सूत्राणि लेखनीयानि। 5
(i) शुक्लपटवद् बीजवच्चेत्। (ii) अव्यक्तं त्रिगुणाल्लिङ्गात्।

(ख) पृष्टानां पञ्चानां सूत्राणामर्था बोधनीयाः - 10

(i) अथ त्रिविधदुःखात्यन्तनिवृत्तिरत्यन्तपुरुषार्थः। (ii) असङ्गोऽयं पुरुष इति।
(iii) अचाक्षुषाणामनुमानेन बोधो धूमादिभिरिव वन्हेः। (iv) नाशः कारणलयः।
(v) वामदेवादिर्मुक्तो नाद्वैतम्।

4. (क) श्लोकानां पूर्तिः करणीयाः। 10

(i) न रूपमस्येह ....॥ (ii) ममैवांशो ....॥ (iii) श्रोत्रं चक्षुः ....॥
(iv) अहं वैश्वानरो ....॥ (v) यो मामेवम् ....॥

(ख) पुरुषोत्तमयोगस्य विषयं लिखन्तु। 05

5. (क) सांख्यदर्शनानुसारेण कति गणः सन्ति, तस्य सूत्रं लिखित्वा व्याख्या कुर्वन्तु। 05

(ख) पुरुषसूक्तस्य सारं लिखन्तु। 05

(ग) 'उत्तिष्ठत जाग्रत प्राप्य वरान्निबोधत' इत्यस्य कोऽभिप्रायः? 05

(खण्ड -ख)

पृष्टेषु अष्टसु पञ्च प्रश्नाः समाधेयाः। (5 x5 =25)

6. द्वयोः श्लोकयोः पदच्छेद विभक्तिसमासा लेखनीयाः।

(i) निर्मानमोहा ....॥ (ii) सर्वस्य चाहं हृदि ....॥

7. पुरुषसूक्तस्य विषयवस्तुनिरूपणं कुर्वन्तु।

8. द्वयोः समाधानं कुरुत -

(i) कठोपनिषदि आत्मनः किं स्वरूपम्?
(ii) 'अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषो मध्य आत्मनि तिष्ठति' - इत्यस्य कोऽभिप्रायः।

9. द्वयोर्विषयात्मकप्रश्नयोः समाधानं लिखत -

(i) सांख्यदर्शनानुसारेण प्रत्यक्षप्रमाणस्य निरूपणं कुरु।
(ii) कस्माद् कारणाद् शरीरादिव्यतिरिक्तः पुमान्?

10. द्वयोः श्लोकयोरर्थं लिखन्तु -

(i) ऊर्ध्वमूलमधः शाखम् ....॥ (ii) द्वाविमौ पुरुषौ लोके ....॥

11. द्वयोः समाधानं कुरुत।

(i) कठोपनिषदि स्वर्गस्य किं स्वरूपम्? (ii) नचिकेता कानि-कानि वराणि अवृणोत्?

12. द्वयोः समाधानं कुर्वन्तु।

(i) 'शुक्लपटवद् बीजवच्चेत्' इत्यस्य कोऽभिप्रायः?
(ii) सांख्यदर्शनानुसारेण आत्मनः स्वरूपं लिखन्तु।

13. पृष्टानां पञ्चानां मन्त्राणाम् ऋषिदेवताछन्दांसि ज्ञापनीयानि -

(i) तस्मादश्वाऽअजायन्त ....। (ii) ततो विराडजायत ....।
(iii) प्रजापतिश्चरति ....। (iv) श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च ....।
(v) यत्पुरुषेण हविषा ....।

---------------x---------------